

Шляхи активізації науково-дослідної діяльності студентів

К.е.н., Кривцова Марина Сергіївна

Одеський національний економічний університет

Сучасна «економіка знань» передбачає, що економічний і соціальний розвиток країн завжди визначається, перш за все, людським фактором, так званим людським капіталом, який формується за допомогою освіти. Однією з головних цілей системи освіти є підготовка висококваліфікованих фахівців з вищою професійною освітою і кадрів вищої кваліфікації на основі новітніх досягнень науково-технічного прогресу, економічної думки і культурного розвитку. Не менш важливим є формування навичок науково-дослідної діяльності у студентів, яка формує творче професійне мислення, сприяє саморозвитку, забезпечує єдність освітнього, навчального, виховного, наукового і практичного процесів.

Науково-дослідна діяльність студентів (НДД) – це навчання студентів основам дослідницької праці, прищеплення їм творчих навичок виконання наукових досліджень під керівництвом викладачів.

Підготовка студентів у ВНЗ повинна спиратися на безперервну самоосвіту, розвиток логічного мислення і мислєдеятельності та ознайомлення з сучасними методами наукового дослідження.

Правильно організована і спланована науково-дослідна діяльність студентів у процесі навчання виконує ряд функцій: освітню; організаційно-орієнтаційну; мотиваційну; розвиваючу; виховничу.

Серед завдань НДД студентів можна виділити такі:

- визначення та надання студенту права вибору форм участі в науково-дослідній роботі;
- оволодіння системою понять, суджень і умовиводів в області професії, що базуються на знаннях, уміннях, навичках і досвіді діяльності;

- оволодіння методами аналізу, порівняння, класифікації, систематизації та узагальнення;
- розвиток уміння нестандартно мислити, тобто знаходити безліч різних варіантів вирішення дослідницьких завдань при одних і тих же умовах, відшукувати несуперечливі рішення суперечливих ситуацій і застосовувати знання на практиці;
- вироблення вміння реалізації технології наукового дослідження, вміння організувати і ставити експеримент, оформляти і оцінювати результати наукових досліджень;
- вироблення навичок бібліографічною, самостійної роботи з книгою та іншими, більш сучасними джерелами інформації;
- виховання почуття відповідальності за наукову повноцінність дослідження, його достовірність, змістовність і практичну корисність;
- встановлення тісних зв'язків інтересів студента з науково-освітнім напрямом, зміцнення його творчих контактів з викладачем в процесі навчання.

Форми проведення НДД студентів різноманітні і досить поширені в багатьох освітніх закладах. Умовно форми проведення НДД студентів можна згрупувати таким чином:

1. Науково-дослідна діяльність, яка включена у навчальний процес: виконання завдань, лабораторних робіт, курсових і випускних кваліфікаційних робіт, що містять елементи наукових досліджень або мають реальний науково-дослідницький характер в період виробничих і навчальних практик;
2. Науково-дослідна діяльність, яка доповнює навчальний процес (наукові проекти): участь у роботі наукових гуртків, семінарів та студентських дослідницьких лабораторій; підготовка рефератів і повідомлень за темами, винесеним для самостійного вивчення; участь у конференціях, конкурсах та олімпіадах; підготовка публікацій за результатами науково-дослідної діяльності.
3. Науково-дослідна діяльність, яка ведеться паралельно навчальному процесу: участь в якості виконавців у виконанні бюджетних та позабюджетних наукових

досліджень, здійснюваних професорсько-викладацьким складом кафедр і лабораторій університету; виконання власних наукових досліджень при отриманні гранту на дослідницьку роботу.

За всієї важливості та різноманітності форм проведення НДД цей напрям навчального процесу не має достатньої популярності у студентів. Це підтверджується соціологічним дослідженням студентської молоді, яке було проведено в рамках науково-методологічного дослідження викладачами кафедри «Управління персоналом і економіка праці» серед студентів старших курсів Одеського національного економічного університету. Так лише 10% опитаних студентів відповіли, що постійно займаються НДД, 29% - відповіли «інколи» та 61% - ніколи не займаються НДД. Відмітимо той факт, що серед тих хто займається НДД більшість це робить для розвитку своїх творчих та інтелектуальних здібностей (32%) та значна кількість й тих, хто це робить на вимогу кафедри (23%). Тобто, це той відсоток студентів, котрі потенційно не готові для НДД, але прагнуть мати високі оцінки чи гарні стосунки з викладачами й тому виконують цю роботу. Серед труднощів з якими стискаються студенти при занятті НДД більшість відзначають: відсутність матеріального стимулювання (26% опитаних), відсутність можливості реального впровадження наукових результатів (23%) та недостатність навичок для наукової діяльності (13%).

Необхідно відзначити, що сучасні студенти стали більш прагматичними та цілеспрямованими на отримання професійних знань, які знадобляться при подальшому працевлаштуванні та дають можливість мати гідну зарплату. Наукова діяльність серед студентів в більшості асоціюється з низькою оплатою праці, відсутністю престижу та поваги, малими перспективами професійного росту. Прагнення отримати в кращих університетах повноцінну освіту, необхідну для продуктивної наукової роботи, є, але більшість талановитих молодих людей пов'язує своє майбутнє з роботою в тих країнах, де праця вченого або педагога є одним з високооплачуваних видів діяльності.

Поради студентів щодо активізації НДД зводяться до наступного: розробити систему заохочень і стимулювання; підвищувати престиж НДД серед студентів; дати більш практичне спрямування НДД студентів; покращувати інформаційну базу необхідну для заняття НДД.

Вивчення літератури з приводу цього питання дозволяє сформулювати певні групи факторів, які впливають на ефективність НДДС:

- 1) Соціальні - підтримуючу політику держави щодо системи вищої освіти і науки; достатність, повноцінність і стабільність фінансування наукової діяльності вищої школи;
- 2) Соціально-психологічні та особистісні: соціально-економічний статус сім'ї студента; соціальне походження; особливості сімейної соціалізації; характер соціального самопочуття; система ціннісних орієнтацій студентів; рівень інтелектуального розвитку особистості; мотивація вибору трудової і наукової діяльності;
- 3) Ефективність організації НДД на рівні ВНЗ: наявність інфраструктури НДД у ВНЗ; система інформаційного забезпечення НДД; високий рівень професіоналізму та кваліфікації професорсько-викладацького складу; ефективність організації навчального процесу; використання інноваційних освітніх технологій; матеріальне і моральне стимулювання студентів і викладачів, що беруть участь в НДДС.

Остання група факторів цілком знаходиться у компетенції керівництва та викладачів навчальних закладів та покладає на них відповідальність за створення відповідних умов для залучення студентів до НДД.

Таким чином, для активізації науково-дослідної діяльності студентів необхідно:

1. Заохочення студентів за успіхи в науково-дослідній діяльності, що може здійснюватися у вигляді: надання рекомендацій для подальшого навчання та стажування; надання можливості закінчення ВНЗ за більш короткий термін; дострокових складання іспитів і заліків; участі в спеціальних заняттях для найбільш здібних і талановитих студентів.

2. Здійснення матеріального стимулювання науково-дослідної діяльності у вигляді: селективний стипендій; надбавок до посадових окладів та стипендій; грантів; грошових премій; пам'ятних та цінних подарунків
3. Моральне стимулювання учасників науково-дослідної діяльності у вигляді оголошення подяки; нагородження; присвоєння почесних звань; публікації результатів наукової діяльності.
4. Науково-дослідна діяльність повинна носити міждисциплінарний характер і здійснюватися студентами на всіх етапах навчального процесу:
 - 1 етап (2 курс) - початковий (ознайомлювальний) етап, метою якого є оволодіння основами організації і проведення наукового дослідження.
 - 2 етап (3 курс) - етап педагогічного впливу, метою якого є творче освоєння студентами принципово нового компонента діяльності (проведення навчального заняття).
 - 3 етап (4 курс) - науково-педагогічний етап, мета якого полягає у проведенні закінченого наукового дослідження в умовах конкретного освітнього закладу, що має самостійну наукову цінність.
 - 4 етап (5 курс) - завершальний (кваліфікаційний) етап, на якому студенти не тільки досліджують існуючі проблеми, а й розробляють нові способи вирішення як вже існуючих, так і невідомих раніше завдань.

Список використаних джерел:

1. Сизарева Ю. В. Исследовательская работа студентов — первые шаги к науке / Ю. В. Сизарева, Е. Г. Прудникова // Молодой ученый. — 2014. — №15. — С. 302-304.
2. Чупрова Л. В. Научно-исследовательская работа студентов в образовательном процессе вуза / Л. В. Чупрова // Теория и практика образования в современном мире: материалы междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, февраль 2012 г.). — СПб.: Реноме, 2012. — С. 380-383.
3. Миронов В.А. Социальные аспекты активизации научно-исследовательской деятельности студентов вузов: Монография / В.А. Миронов, Э.Ю. Майкова. - Тверь: ТГТУ, 2004. - 100 с.